

Eurófetisizmus

VISSZHANG - LXI. évfolyam, 43. szám, 2017. október 27.

Az euró, az Európai Unió közös valutájának hazai bevezetése körül soha nem izzott fel annyira a hangulat, mint manapság: a közbeszéd egyik legforróbb témája lett. Mi lett azzá? Egy fizetőeszköz, amiben persze egyesek ennél jóval többet látnak. Hajdani egyetemi szeminárium viták ugranak be nálam a marxi pénzfetisizmusról. A pénz – az arany, a dollár, az euró – valójában nem több, mint a termékek piaci cseréjét közvetítő eszköz. Nem hoz létre semmilyen új értéket, önmagában nem gyarapítja a nemzetgazdaságot, csupán általános egyenértékként közvetít a piac szereplői, eladók és vevők között. Marx szerint mégis a pénz gyakran fétissé, bálványozott tárggyá válik. Az antik hellén pénzeknek még szakrális jellegük is volt: az istenek képeit és jelképeit verték rájuk.

Nem akarom túlfeszíteni az analógiát, de úgy látom, hogy a most szélesen hömpölygő hazai viták is mintha fetisizálnák az eurónak, illetve az euróövezetnek a magyar gazdasági felzárkózásban, a „mag-Európához” tartozásban játszott szerepét. Ennek részeként a viták – a szakmai szempontok rovására – egyre nyíltabban politikai jelleget öltenek. Az MSZP például nem is titkolja, hogy az orbáni illiberális politika elleni küzdelem jegyében kell bevezetni az eurót. Újhelyi István alelnök egyértelműen fogalmazott: az Orbán-kormány „azért nem kíván most már a haladó magországekhoz csatlakozni, mert az eurózóna közösségének egysége és működése ellentétes a »Nemzeti Együttműködés Rendszerének« korrupció és kontrollvesztett világával”. Szelényi Zsuzsa országgyűlési képviselő szerint „az euró ügyében a kormánynak az egész politikai krédóját kell újragondolnia”.

A pártok között természetes politikai harc folyik a hatalom megragadásáért és megtartásáért. A közvélemény-kutatási adatok alapján úgy tűnik, hogy az eleve nagyon megosztott ellenzék eddig még nem tudott igazi fogást találni a kormánynon. Mintha a korrupció maffiaállam vád is leperegne a választókról. Most éppen az euró lett a slágertéma? Teljesen érthető, ha a politikai riválisok mindent bevetnek, közte a népszavazáson keresztüli politikai nyomásgyakorlást a regnáló kormányra. Amit kevésbé tudok megérteni és elfogadni, az, amikor a közgazdasági szakma (egy része) is beáll a csatasorba és hozzájárul hazánk eurócsatlakozásának túlpolitizálásához. Ez konkrétan Mellár Tamás közgazdászprofesszor *ÉS*-ben megjelent (2017/36., szept. 8.) *Aki kimarad, az lemarad* című cikkének olvasása közben jutott eszembe, amelyben a politikai szempontok kerekednek felül a gazdasági racionalitás fölött. Ezt írja a szerző: „Az (euró)övezethez tartozó országok alkothatják majd az Európai Unió belső körét, és a kívül maradók a külső körbe, esetleg a perifériára kerülhetnek. Ebben a kontextusban a monetáris unióhoz való csatlakozás nem közgazdasági, hanem nagyon is politikai kérdés. A csatlakozás halogatása, a bizonytalan távoli jövőbe való kitolása könnyen válhat végzetessé, mert Magyarország ismételt elszalasztja a fejlett világhoz való felzárkózás lehetőségét. Ady plasztikus képével élve: az a történelmi jelentőségű kérdés, hogy a komország tovább sodródik-e Kelet felé, vagy éles fordulattal Nyugat felé veszi az irányt.”

Az idézet jól szemlélteti azt, amit az eurófetisizálással kapcsolatban fentebb szóvá tettem. Talán a szerző sem gondolja nagyon komolyan, hogy Magyarország éppen az euróbevezetéssel fog „éles fordulatot” venni a Nyugat felé. (Nem a rendszerváltás fő feladata lett volna ez?) Először is nálunk az euró már ma is vaskos realitás, jóval több, mint fél lábbal van benne a gazdaságban. A *Magyar Nemzet* pár héttel ezelőtt *Már most is a közös valuta határozza meg az életünket* címmel közölt írása szerint a hazai vállalkozások jelentős része euróban számláz, nemcsak külföldi értékesítés esetén, hanem országon belül is, gyakran euróban veszi fel a hiteleit és takarít meg. A magyar állam szintén euróban teljesíti uniós befizetéseit, és abban kapja a fejlesztési forrásokat Brüsszelből. A lakosság számára is jól ismert valuta az euró.

Az EU belső és külső körével, tehát a többsebességes Európával összefüggésben sok a politikai riogatás. Az eltérő sebességű unióval azonban jórészt nyitott kapukat döngetnek: a szakaszokban végrehajtott, nagyarányú kibővítés miatt az EU mindig is többsebességes volt, különösen észak-déli és kelet-nyugati keresztmetszetben. Sem Magyarországnak, sem más országnak nem érdemes emiatt politikai háborút folytatni Brüsszellel, különösen azután, hogy az idén aláírták a római nyilatkozatot, amely kifejezetten síkra száll a több sebesség mellett („különböző sebességgel és mélységben, ám közös irányt tartva”). Magyarországot nem lehet kirekeszteni a magas sebességű monetáris és valutaunióból, ha valóban készek és érettek leszünk a csatlakozásra. Annál is inkább, mert az országnak az EU-ba való belépéssel vállalt jogi kötelezettsége az euróövezeti tagság. Bár én szakmailag nem tartom észszerűnek, hogy az integráció gyorsított mélyítése egy rosszul megtervezett, koraszülött pénzügyi konstrukcióra, az eurózónára alapozva valósuljon meg, belátom, hogy tökéletlensége ellenére a zóna ma már nagyon vastkos adottság (az Egyesült Királyság nélküli unió lakosságának négyötödét teszi ki), és – hiába bukácsolt 2008-tól válságról válságra – nem fog megszűnni. (Joseph Stiglitzhez, Paul Krugmanhoz és más pártatlan szakértőkhöz hasonlóan én is az euró eredendő konstrukció hibájának tulajdonítom, hogy a remélt prosperitás helyett eddig jórészt stagnálást, konvergencia helyett divergenciát, szolidaritás helyett megosztottságot idézett elő a tagországok között.)

Ilyen háttérrel Magyarország számára nem az a dilemma, hogy csatlakozzon-e vagy ne az euróövezetbe. A igazi döntési dilemma az, hogy erre mikor kerüljön sor: ma, holnap vagy holnapután. Mellár Tamás és az eurós népszavazást támogató politikai erők az euró „gyors” bevezetése mellett kardoskodnak.

A száraz tény az, hogy hazánk még mindig nem teljesíti az eurótagság összes numerikus kritériumát: nevezetesen a bruttó államadósság jóval 60 százalék fölött van. Ráadásul a számbeli mutatóknak való megfelelés csupán szükséges, de nem elégséges feltétele az euróbevezetésnek: a belépéshez „fenntartható konvergenciafolyamról” is tanúbizonyságot kell tenni.

Az euróérettség fenti „alaki” hiányosságainak figyelmen kívül hagyása mellett a gyors, sőt „azonnali” csatlakozás hívei nincsenek teljesen tisztában az euró felkészületlen, politikai motivációjú bevezetésének jelentős gazdasági kockázatával. Erről a fontos szempontról kiterjedt, nívós szakmai vita alakult ki a Facebookon a *Magyar Nemzet* augusztus 21-i számában közölt, *Kell-e az euró Magyarországnak?* című írásom kapcsán. Egyetértek Oblath Gábor ismert szakértővel, aki a gazdasági kockázatokról azt mondta a vitában: „Az eurózónához való csatlakozás ügyében azért hajlok a kudarckerülésre, mert a rossz euróbevezetés költségei szerintem nagyobbak, mint a jó eurobevezetés hasznai.” Oblath Gábor a magyar gazdaság euróérettségével kapcsolatban három hiányzó feltételre hívta fel a figyelmet: az inflációs veszélyre, a munkabérek „elszaladására” és a költségvetés törékenységére. Amelyek miatt az euróbevezetés után fennáll a veszélye a „magyar” euró reálárfolyama (azaz a nemzeti inflációs, bérnövekedési és termelékenységi különbségeket tükröző becsült árfolyam) jelentős, exportfékező felértékelődésének. Ez következett be például Szlovéniában az euró 2007-es, elsieltett bevezetését követően, de kisebb mértékben Szlovákiában is 2009 után, Görögország szélsőséges esetét most nem is részletezve.

Összegzésként: ma túl nagy a gazdasági kockázata az euró politikai indíttatású bevezetésének. Hamis a „kimaradni vagy lemaradni” dilemma. A felkészültebb, jól időzített csatlakozással Magyarország nem marad le másról, mint az elhamarkodottságból fakadó potenciális gazdasági károkról. Egyes politikusok és közírók csalódottságáról azonban biztosan nem fogunk lemaradni.

(A szerző a Világbank volt vezető közgazdásza és jelenlegi főtanácsadója.)